

Jacek Chachaj

(John Paul II Catholic University of Lublin, Poland)
<https://orcid.org/0000-0002-2268-9692>
 e-mail: chachaj@kul.pl

Z elity chłopskiej do lubelskiej elity władzy. Kilka słów o pochodzeniu i początkach kariery rodziny Konopniców

*From Wealthy Peasant to Lublin Local Government Elite: Some Remarks
 on the Background and the Beginning of the Konopnica Family's Social Career*

ABSTRACT

The text focuses on the origin of the Konopnica family, who was among the ruling elite in Lublin in the second half of the 16th and the first half of the 17th century. It attempts to supplement information concerning the first known representative of this family, namely Jakub of Konopnica. The paper draws on hitherto unknown, and therefore not present in any studies, information contained in the Lublin municipal books. Information from this source indicates that the Konopnica family descended from Marcin Tomczyk,

PUBLICATION INFO			
			e-ISSN: 2449-8467 ISSN: 2082-6060
			
THE AUTHOR'S ADDRESS: THE AUTHOR'S ADDRESS: Jacek Chachaj, the Institute of History of the John Paul II Catholic University of Lublin, 14 Raclawickie Avenues, Lublin 20-950, Poland			
SOURCE OF FUNDING: Statutory Research of the Institute of History of the John Paul II Catholic University of Lublin			
SUBMITTED: 2021.03.22	ACCEPTED: 2022.05.06	PUBLISHED ONLINE: 2022.12.14	
WEBSITE OF THE JOURNAL: https://journals.umcs.pl/rh		EDITORIAL COMMITTEE E-mail: reshistorica@umcs.pl	
 DIRECTORY OF OPEN ACCESS JOURNALS		 EUROPEAN REFERENCE INDEX FOR THE HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES	

a rich peasant who lived in the village of Konopnica. Marcin and his family have already been examined at length by Małgorzata Kołacz-Chmiel. Now an analysis of the sources under study has revealed some more information about Jakub Konopnica's wife. Only her name has been known so far, and thanks to the Lublin municipal books, certain facts about her family have been discovered. The text also poses a question relating to the credibility of the accounts according to which Jakub Konopnica grew wealthy through illegal felling in the forest which was municipal property.

Key words: Konopnica family, Jakub Konopnica, Tomczyk-Bąk family, Marcin Tomczyk, Konopnica village, power elite of Lublin in the 16th century

STRESZCZENIE

Tekst dotyczy pochodzenia rodziny Konopniców, która wchodziła w skład elity władzy Lublina w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie XVII w. Stanowi próbę uzupełnienia wiadomości dotyczących pierwszego znanego dotąd przedstawiciela tej rodziny – Jakuba Konopnicy – w oparciu o nieznane dotąd i niewprowadzone do obiegu naukowego wiadomości źródłowe zawarte w treści lubelskich ksiąg miejskich. Informacje zapisane w tym źródle wskazują, że Konopnicowie wywodzili się od Marcina Tomczyka, bogatego chłopca żyjącego we wsi Konopnica. Marcin oraz jego rodzina byli już nieco szerzej przedstawieni w badaniach prowadzonych przez Małgorzatę Kołacz-Chmiel. Dodatkowo udało się znacznie poszerzyć zakres informacji dotyczących żony Jakuba Konopnicy. Znane było dotąd jedynie jej imię, natomiast zapisy w lubelskich księgach miejskich informują także o jej rodzinie. Tekst zawiera jednocześnie pytanie o wiarygodność przekazów mówiących o tym, że Jakub Konopnica bogacił się w sposób nielegalny, prowadząc wyrąb drzew w lesie stanowiący własność miejską.

Słowa kluczowe: rodzina Konopniców, Jakub Konopnica, rodzina Tomczyków-Bąków, Marcin Tomczyk, wieś Konopnica, elita władzy Lublina w XVI w.

Niezwykle istotną rolę w dziejach Lublina począwszy od lat sześćdziesiątych XVI w. aż po pierwsze lata drugiej połowy następnego stulecia odgrywała rodzina Konopniców¹. O jej znaczeniu w lokalnej społeczności może świadczyć choćby sam fakt, że w tym czasie aż sześć osób należących do trzech kolejnych pokoleń rodu znalazło się w składzie lubelskiej rady miejskiej, co nie znajduje żadnego precedensu w przypadku rodzin zamieszkujących gród nad Bystrzycą². Rajcami lubelskimi wywodzącymi się z rodziny Konopniców byli w tym okresie: Jakub w latach 1566–1577, Sebastian w latach 1580–1608, Andrzej syn Sebastiana w latach 1612–1648,

¹ Formy „Konopnica”, „Konopnicowie” są współczesne. W zapisach źródłowych pochodzących z epoki nowożytnej spotykana jest także forma „Konopnicza”, która w najwcześniejszych zapisach jest najczęstsza.

² G. Jakimińska, *Elita władzy lubelskiej gminy miejskiej w latach 1555–1651*, Lublin 2012, s. 84–85.

Andrzej syn Andrzeja w latach 1622–1622/23, Baltazar w latach 1629–1652 oraz Aleksander w latach 1621–1660³.

Konopnicowie, przede wszystkim z racji swego znaczenia w Lublinie, byli już obiektem zainteresowania badaczy zajmujących się dziejami tego miasta. W efekcie powstała pewna literatura odnosząca się bądź to bezpośrednio do rodziny lub jej konkretnych przedstawicieli, bądź to wspominająca o ich działalności przy okazji omawiania innych zagadnień. Już przed niemal wiekiem informacje na temat rodziny Konopniców znalazły się w tekstach wydanych przez Jana Riabinina. Publikując pracę, której celem było przedstawienie treści lubelskich ksiąg wójtowsko-ławniczych, wspominał on w kilku miejscach o członkach tego rodu⁴. W rozprawie poświęconej lubelskiej siedemnastowiecznej radzie miejskiej ustalił nazwiska pięciu Konopniców, którzy zostali rajcami miejskimi w badanym przez siebie okresie⁵, a omawiając różne kwestie związane z funkcjonowaniem rady, wspominał kilkakrotnie o kilku przedstawicielach interesującej nas rodziny⁶. W tym samym czasie pojedyncze wzmianki źródłowe o nich opublikował także Leon Białkowski⁷, a w kolejnym dziesięcioleciu cały szereg kolejnych zapisów źródłowych dotyczących działalności Konopniców wprowadził do obiegu naukowego wspomniany już J. Riabinin⁸.

Jedynie symboliczne miejsce w stosunku do swego znaczenia zajęli Konopnicowie w różnego typu syntezach dziejów Lublina. W wydanych w latach sześćdziesiątych XX w. *Dziejach Lublina*, omawiając należącą przez pewien czas do rodu kamienicę w Rynku, wspominał o nich

---

³ Eadem, *Rodzina Konopniców*, w: *Książki i historia. Księga jubileuszowa ofiarowana dr. Zdzisławowi Bieleniowi z okazji 50-lecia nieprzerwanej pracy w Bibliotece im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, Lublin 2008, s. 139–147.

⁴ J. Riabinin, *Materiały do historii Lublina. Lublin w księgach wójtowsko-ławniczych XVII–XVIII w.*, Lublin 1928, s. 26 (gdzie kilka słów o koligacjach małżeńskich Konopniców), s. 34–35 (kontrakt małżeński zawarty przez Andrzeja i Elżbietę Konopniców a Jakubem Zorandem w związku ze ślubem zawierany przez niego z Zuzanną Konopniczanką), s. 47–50 (Andrzej, Aleksander, Baltazar i Stanisław Konopnicowie wymienieni w spisie ławników lubelskich).

⁵ J. Riabinin, *Rada miejska lubelska w XVII wieku*, Lublin 1931, s. 8, 33.

⁶ *Ibidem*, s. 8–10, 21, 26–27.

⁷ *Materiały do monografii Lublina. Wilkierze XV–XVII w.*, wyd. L. Białkowski, Lublin 1928, s. 13 (Jakub Konopnica), 19, 37 (Aleksander Konopnica).

⁸ *Lauda miejskie lubelskie XVII w.*, zebrał i wydał J. Riabinin, Lublin 1934, nr 3 (s. 6), nr 59 (s. 44, przypis 1), nr 77 (s. 51), nr 81 (s. 58), nr 82 (s. 61), nr 84 (s. 70), nr 85 (s. 80), nr 95 (s. 84), nr 99 (s. 85), nr 101 (s. 87), nr 118 (s. 96), nr 140 (s. 102), nr 149 (s. 107), nr 161 (s. 111), nr 259 (s. 152), nr 273 (s. 172, przypis 4); *Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792*, oprac. J. Riabinin, Lublin 1938, nr 325 (s. 115), nr 328 (s. 116).

Henryk Gawarecki⁹, zaś Stanisław Tworek wymienił Konopniców wśród lubelskich rodzin patrycjuszowskich oraz zauważył bibliotekę należąca do Jana Konopnicy¹⁰, wobec którego nie umiemy jednak wskazać jasnych powiązań genealogicznych z jakimkolwiek innym przedstawicielem rodziny¹¹. Cztery dekady później Ryszard Szczygieł wymienił Konopniców wśród czternastu rodzin tworzących lubelski patrycjat¹², zaś kilka lat temu Grażyna Jakimińska uczyniła to samo, ograniczając jednak liczbę wymienionych przez siebie patrycjuszowskich rodów do siedmiu, a także poświęcając Konopnicom kilka słów przy okazji omawiania rady miejskiej¹³.

Siłą rzeczy więcej miejsca badacze mogli poświęcić interesującemu nas rodowi w badaniach odnoszących się do bardziej szczegółowych zagadnień. Informacje o Konopnicach przekazała już w końcu lat dwudziestych XX w. Zofia Froehlichowa w swoim artykule dotyczącym lubelskich władz miejskich¹⁴. Dwie dekady później ukazała się praca Romana Szewczyka poświęcona ludności Lublina w końcu XVI i w pierwszej połowie XVII w.¹⁵, w której znalazł się osobny fragment poświęcony genealogii Konopniców¹⁶. Autor, który opierał się niemal wyłącznie na zapisach zawartych w metrykach chrztów i małżeństw lubelskiej parafii, zdawał sobie sprawę z niekompletności tego źródła i niepewności części swoich wniosków¹⁷. W efekcie jego ustalenia w kilku miejscach były korygowane przez późniejszych badaczy. W tym samym czasie Ludwik Zalewski przy okazji omawiania uposażenia lubelskich jezuitów wspominał o istnieniu jeszcze na przełomie XVII i XVIII w. należącej do Konopniców trzymorgowej posiadłości ziemskiej graniczącej z folwarkiem jezuickim na Rurach¹⁸. Wiadomość tę powtórzył dekadę później Józef Mazurkiewicz

---

⁹ H. Gawarecki, *Kultura artystyczna miasta w okresie renesansu*, w: *Dzieje Lublina. Próba syntezy*, t. 1, Lublin 1965, s. 117–118.

¹⁰ S. Tworek, *Rozkwit miasta. Renesans*, w: *Dzieje Lublina*, s. 88, 111.

¹¹ G. Jakimińska, *Elita*, s. 69 przypis 4.

¹² R. Szczygieł, *Lokacja miasta na prawie niemieckim i jego rozwój do końca XVI wieku*, w: R. Szczygieł, H. Gmiterek, P. Dymmel, *Lublin. Dzieje miasta*, t. 1, *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin 2008, s. 61.

¹³ G. Jakimińska, *Złoty wiek Lublina*, w: *Lublin. 700 lat dziejów miasta*, red. G. Figiel, R. Szczygieł, W. Śladkowski, Lublin 2017, s. 67, 74.

¹⁴ Z. Froehlichowa, *Z dziejów organizacji władz miejskich m. Lublina do końca XVII wieku*, „Pamiętnik Lubelski” 1927–1930, 1, s. 91.

¹⁵ R. Szewczyk, *Ludność Lublina w latach 1583–1650*, Lublin 1947.

¹⁶ *Ibidem*, s. 119–128.

¹⁷ *Ibidem*, s. 119–120.

¹⁸ L. Zalewski, *Katedra i jezuici w Lublinie*, cz. 1, Lublin 1947, s. 18–19.

bez podawania bliższych szczegółów¹⁹. Pewne informacje dotyczące genealogii, ale też własności Konopniców znalazły się w tekście Ireny Buczkowej poświęconym należącej do nich przez pewien czas kamienicy stojącej przy lubelskim Rynku²⁰. Wypada także wspomnieć o tym, że Jakuba Konopnicę zauważył Ryszard Szczygieł w kontekście sporu między patrycjatem a pospółstwem, jaki toczył się w pierwszej połowie XVI w. w Lublinie. Jakub znalazł się bowiem w 1555 r. w gronie nowego, poszerzonego z pięciu do dwudziestu jeden osób przedstawicielstwa pospółstwa lubelskiego²¹. Oznacza to, że był wtedy postrzegany przez tę grupę jako człowiek mogący ją w odpowiedni sposób reprezentować²².

W pierwszych dekadach XXI w. sporo uwagi i miejsca poświęciła tej rodzinie w swoich pracach opartych na szerokich kwerendach przeprowadzonych w lubelskich księgach miejskich Grażyna Jakimińska. Należy ją niewątpliwie uznać za badaczkę, która poświęciła Konopnicom najwięcej uwagi. Przede wszystkim opublikowała jako pierwsza tekst poświęcony im w całości²³. Także w swej cennej monografii dotyczącej rodzin reprezentowanych w lubelskiej radzie miejskiej w drugiej połowie XVI i pierwszej połowie następnego stulecia²⁴ wielokrotnie wzmiankowała Konopniców. Co ważne, wyprostowała przy okazji tych prac pewną liczbę nieporozumień narosłych w literaturze wokół genealogii rodziny²⁵. W końcu była też autorką tekstu dotyczącego majątku Konopniców, w którym szczegółowo omówiła własność najważniejszych przedstawicieli rodziny²⁶. Należący do ostatniego odgrywającego ważną rolę w Lublinie pokolenia rodziny Aleksander Konopnica doczekał się także dwóch haseł w słownikach biograficznych. Autorką pierwszego z nich, które

¹⁹ J. Mazurkiewicz, *Jurydyki lubelskie*, Wrocław 1956, s. 26.

²⁰ I. Buczkowa, *Kamienica Konopniców w Lublinie (tzw. Sobieskich)*, „Studia i Materiały Lubelskie” 1963, 1 (2), s. 5–52.

²¹ R. Szczygieł, *Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, Warszawa 1977, s. 163, 165, 168.

²² Uchwała z 1555 r. poszerzająca reprezentację pospółstwa z pięciu do dwudziestu jeden osób przewidywała wyznaczenie przez radę miejską dwudziestu mieszczan oraz dziesięciu przedmieszczan, z których dopiero pospółstwo miało wybrać dziesięć osób z miasta oraz sześć z przedmieść. 15 III 1555 r. Jakub znalazł się wśród dziesięciu „mężów elektów” wybranych z terenu miasta. R. Szczygieł, *Konflikty*, s. 165, 168.

²³ G. Jakimińska, *Rodzina*, s. 137–148.

²⁴ Eadem, *Elita władzy lubelskiej gminy miejskiej w latach 1555–1651*, Lublin 2012.

²⁵ Eadem, *Rodzina*, s. 147–148; eadem, *Elita*, s. 70–71, gdzie dokładnie omówiono różnego typu pomyłki spotykane w dotychczasowej i literaturze.

²⁶ Eadem, *Majątek rodziny Konopniców*, „Studia i Materiały Lubelskie” 2015, 18, s. 43–58.

ukazało się pod koniec lat sześćdziesiątych XX w., była Maria Stankowa²⁷. Po czterech dekadach nowe hasło dotyczące Aleksandra Konopnicy opublikował Leszek A. Wierzbicki, korygując pewne informacje zawarte w poprzednim hasle, w tym istotne szczegóły dotyczące genealogii rodziny (potomstwa Aleksandra)²⁸.

Powiązania rodzinne poszczególnych najważniejszych przedstawicieli rodziny Konopniców nie budzą obecnie żadnych wątpliwości²⁹. We wszystkich wspomnianych pracach poświęconych rodzinie, zarówno w starszych, jak też w ostatnich, podsumowujących badania tekstach G. Jakimińskiej, pierwszym przedstawicielem rodu (czasem określanym jako jego protoplasta) jest Jakub Konopnica, który działał w piątej dekadzie oraz w trzeciej ćwierci XVI w. W 1560 r. został on ławnikiem lubelskim, od 1566 r. znalazł się w składzie rady miasta, a zmarł w 1576 r. Moment jego pojawienia się w źródłach w 1541 r. jest zarazem momentem pojawienia się samych Konopniców. To właśnie jego osobista kariera zdecydowała o tym, że interesująca nas rodzina znalazła się w szeregach lubelskiego patrycjatu³⁰.

Trzeba podkreślić, że nie wyjaśniono dotąd kwestii zasadniczej, jaką jest samo pochodzenie reprezentowanej przez Jakuba rodziny, a nawet nie podejmowano prób rozstrzygnięcia tej kwestii. Używane przez Jakuba

---

²⁷ M. Stankowa, *Konopnica Aleksander (ok. 1598–1660)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968, s. 575–576.

²⁸ L.A. Wierzbicki, *Konopnica Aleksander (ok. 1590–1660)*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, red. T. Radzik, A.A. Witusik, J. Ziółek, t. 3, Lublin 2009, s. 155–156.

²⁹ G. Jakimińska, *Rodzina*, s. 138–147; eadem, *Elita*, s. 186–189; eadem, *Majątek*, s. 44–56. Nie ma natomiast jasności co do pokrewieństwa między najbardziej znanymi członkami rodziny a osobami zapewne do niej należącymi, w tym liczną grupą duchownych związanych z Lublinem, pełniących ważne role w lokalnych strukturach Kościoła: eadem, *Rodzina*, s. 147–148. Niestety badaczka nie ustrzegła się drobnych błędów, np. przypisując Janowi Konopnicy godność prepozyta (czyli proboszcza) fary lubelskiej (eadem, *Rodzina*, s. 147; eadem, *Elita*, s. 69, przypis 4). Tymczasem był on prepozytem mansjonarii związanej z kościołem Św. Trójcy na zamku lubelskim, natomiast wśród prałatów lubelskiej kolegiaty św. Michała zajmował nie miejsce prepozyta, lecz dziekana. Por. P. Hemperek, *Oficjalat okregowy w Lublinie XV–XVIII w. Studium z dziejów organizacji kompetencji sądownictwa kościelnego*, Lublin 1974, s. 221, 244. Informuje o tym zresztą zapis z 1623 r., na który powołuje się badaczka: Archiwum Państwowe w Lublinie [dalej: APL], Księgi miasta Lublina [dalej: KmL], ks. 29 (obecnie opisywana jako jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/29) k. 548v: „[...] Joannes Konopnica Praepositus Castri et Decanus Ecclesiae Collegiatae Lublinensis tituli Sancti Michaeli Archangeli [...]”.

³⁰ G. Jakimińska, *Rodzina*, s. 137–139; eadem, *Elita*, s. 188–189; eadem, *Majątek*, s. 44–46. W 1541 r. Jakub Konopnica (Konopnicza), odnotowany jako kuśnierz (*pellifex*), nabył za 15 grzywien od ślusarza (*serifaber*) Andrzeja Skorzerka (?) ogród znajdujący się na przedmieściu Lublina: APL, KmL, ks. 126 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.3.1/126), s. 2.

i jego potomstwo nazwisko w nieodparty sposób nasuwało jednak skojarzenia z wsią noszącą nazwę Konopnica. Należała ona od 1400 r. do Lublina³¹, była położona na zachód od miasta, bezpośrednio przy granicy należących do niego łąnów³². Nazwa wsi rodziła pytania o możliwość powiązania z nią genezy rodu Konopniców, choć z tego powodu, że należała do miasta, oczywiście nie wchodziły w grę przypuszczenia, iż rodzina mogła się wywodzić od jej dawniejszych właścicieli. Marta Chojęta w trakcie swoich badań nad elitą władzy Lublina XV i pierwszej połowy XVI w. nie znalazła wzmianek pozwalających na odnotowanie Konopniców w interesującej ją grupie społecznej³³. Musiało to prowadzić do jednego z dwóch wniosków (które zresztą wzajemnie się nie wykluczają) – albo rodzina przybyła niewiele wcześniej do miasta z zewnątrz, albo około połowy XVI w. nastąpił jej szybki awans majątkowy i społeczny z warstw niższych, pozostających poza zasięgiem opisu źródłowego. Wnioski te były zbieżne ze wspomnianymi już ustaleniami R. Szczygła i G. Jakimińskiej, które wskazywały, że to dopiero Jakub, jako pierwszy z rodziny, wchodząc kolejno do coraz wyższych organów władz miejskich, aż po radę miejską, zdołał awansować z pospółstwa do grona patrycjatu lubelskiego. Usytuowanie w najwyższej warstwie mieszczaństwa Lublina okazało się trwałe na okres także dwóch następnych pokoleń rodziny Konopniców. Rozwiązania zagadki genezy rodu należało zatem szukać w biografii Jakuba Konopnicy. Niestety, o jego pochodzeniu i pierwszym okresie życia nie wiedzieliśmy praktycznie nic. G. Jakimińska jasno stwierdziła, że data jego urodzin jest nieznana³⁴. Musiał jednak

³¹ *Zbiór Dokumentów Małopolskich*, cz. 6, *Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1386–1417*, wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa, S. Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974, nr 1633, s. 169–170; *Dzieje Lubelszczyzny* [dalej: DL], t. 3, *Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, oprac. S. Kuraś, Warszawa 1983, s. 107; A. Rola, *Historia podlubelskiej wsi Konopnica do połowy XVI wieku*, „Rocznik Lubelski” 2013, 39, s. 13.

³² Najlepiej usytuowanie Konopnicy wobec rozłogów miejskich Lublina ukazuje mapa zamieszczona w pracy poświęconej najwcześniejszemu okresowi dziejów miasta: A. Rozwałka, R. Niedźwiadek, M. Stasiak, *Lublin wczesnośredniowieczny. Studium rozwoju przestrzennego*, Warszawa 2006, il. 32 (po s. 112).

³³ M. Chojęta, *Badania nad lubelską elitą władzy w XV i pierwszej połowie XVI wieku oraz dalsze perspektywy ich prowadzenia*, „Res Historica” 2007, 25, s. 25–33. Wartość tej pracy polega na dokładnym omówieniu dotychczasowej literatury oraz prezentacji źródeł przydatnych w badaniach nad elitą miejską Lublina. Nie ma w niej natomiast konkretów dotyczących poszczególnych osób czy rodzin. Eadem, *Związki rodzinne członków lubelskiej elity władzy w pierwszej połowie XVI wieku*, „Studia Historyczne” 2008, 51, 3–4 (203–204), s. 263–278, gdzie z większą lub mniejszą dokładnością zostały przedstawione ustalenia dotyczące genealogii kilkunastu najbogatszych rodzin lubelskich z XV i pierwszej połowy XVI w.

³⁴ G. Jakimińska, *Rodzina*, s. 138.

przyjść na świat najpóźniej w pierwszej połowie lat dwudziestych XVI w., bowiem w 1541 r. nabywał już nieruchomości, a dziesięć lat później był żonaty³⁵. Skoro jednak zmarł w 1576 r.³⁶, można także przyjąć, że urodził się jeszcze co najmniej dziesięć, a może nawet kilkanaście lat wcześniej. Nieznane są też punkt wyjściowy oraz początkowe etapy rozwoju jego statusu majątkowego. Badaczka postawiła hipotezę, że mógł posiadać w mieście dom, który być może odziedziczył po rodzicach lub teściach³⁷. Są to jednak tylko niepodparte czymkolwiek domysły.

Na trop odpowiedzi dotyczących wymienionych wyżej pytań można natrafić, śledząc treść zapisów zawartych w lubelskich księgach miejskich. Jak się wydaje, najciekawszych informacji co do pochodzenia Jakuba Konopnicy, a w konsekwencji także całej jego rodziny, dostarczają wzmianki zawarte w lubelskiej księdze wójtowsko-ławniczej z lat 1574–1576, zawierającej akta różnych spraw, kontrowersji i zapisów³⁸. Po serii wpisów spraw toczących się przed sądem wójtowsko-ławniczym dotyczących Jakuba Konopnicy i jego syna Sebastiana (zawierających m.in. wzmiankę o poważnym występku Sebastiana, który na drodze publicznej napadł poddanego pana Wiślickiego, odebrał mu konia, sanie oraz „wszystko, co na saniach było” i gonił napadniętego, chcąc go zabić, a poszkodowany zgubił w trakcie ucieczki pas z kaletką, w której było 68 groszy)³⁹ natrafiamy na inne zeznania złożone i wpisane do księgi w wigilię świętej Agnieszki (20 stycznia) 1575 r.⁴⁰ Także one zawierają bardzo poważne zarzuty skierowane wobec Konopniców, mianowicie oskarżenie o dokonaną przed kilkoma laty wycinkę drzew z należącego do miasta gaju, które zostały następnie wywiezione do folwarku należącego do Jakuba Konopnicy.

Zeznania w tej sprawie złożyli najpierw chłopci z Konopnicy – Stanisław Kreza, Stanisław Miazek i Wawrzyniec Zegnany. Stwierdzili oni, że przed mniej więcej trzema laty, w zimie, zostali wezwani przez szlachcica Macieja Kasprowicza, wówczas tenentariusza Konopnicy, oraz przez strażnika gaju miejskiego, chłopca Stefana Rapsę, w celu dokonania oględzin poczynionych tam szkód, które były skutkiem dokonanej nocą

³⁵ *Ibidem*, s. 139. Nie do końca jest jasne, dlaczego badaczka znając zapis z 1541 r. (APL, AmL, ks. 126, s. 2), wymieniła go jedynie jako pierwszą wzmiankę mówiącą o Jakubie Konopnicy, jednak nie wspomina o jego treści (nabycie ogrodu), omawiając jego majątek i podaje wiadomości o ogrodach pochodzące dopiero z połowy lat pięćdziesiątych XVI w. Eadem, *Majątek*, s. 44.

³⁶ Eadem, *Rodzina*, s. 139; eadem, *Elita*, s. 188; eadem, *Majątek*, s. 44.

³⁷ Eadem, *Majątek*, s. 45.

³⁸ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12).

³⁹ *Ibidem*, s. 668–671.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 671 i n.

wycinki drzew. Gdy zamierzali udać się do gaju, wspomniany strażnik Stefan oznajmił, że nie chce tam iść, ponieważ ma pewność, co stało się z wyciętymi drzewami. Zostały one mianowicie sprzedane do folwarku Jakuba Konopnicy. Świadkowie udali się tam, a na miejscu znaleźli dwie sterty ogromnych świeżo ściętych pni dębowych, z których jedna była już rozdzielona na dwie części. Były tam jeszcze inne sterty drewna, które pochodziło jednak z gaju królewskiego⁴¹.

Jako kolejne zostały zapisane zeznania Jana Szota i wspomnianego już Stanisława Krezy. Świadkowie ci opowiedzieli, że w zimie tego samego roku, w którym miała miejsce pierwsza wycinka drzew z gaju miejskiego, kilka tygodni później ponownie otrzymali wezwanie od Macieja Kasprowicza, aby udać się do lasu, skoro tylko dołączą do nich wspomniany strażnik gaju Stefan i sługa Macieja Kasprowicza – Jan Surówka. Celem wyprawy znowu miało być przeprowadzenie oględzin po świeżo dokonanej nocą wycince drzew i sprawdzenie, dokąd prowadzą ślady pozostawione przez jej sprawców. Szybko udali się oni do gaju, w którym znaleźli liczne niedawno ścięte pnie drzew, a po świeżych śladach dotarli do folwarku Jakuba Konopnicy, gdzie z kolei ślady wiodły do stodoły. Chcieli tam wejść, lecz Andrzej, syn Jakuba Konopnicy, im zabronił. Kazał zamknąć stodołę i wygrażał im kijem. W końcu stawili się przed sądem także już wspomniani Jan Surówka i Stefan Rapsa, którzy potwierdzili wszystkie zeznania złożone wcześniej przez inne osoby⁴².

Analiza treści przedstawionych relacji zdawała się jeszcze niedawno prowadzić do wniosku, że folwark, o którym mówili świadkowie, należy utożsamiać z folwarkiem Baki, należącym do Jakuba Konopnicy najpóźniej od 1557 r.⁴³ Sąsiedował on bowiem na zachodzie z lasem (gajem) miejskim rosnącym na granicy z Konopnicą, zaś bezpośrednio na południe od gruntów wchodzących w jego skład rozciągał się las opisywany w kartografii z końca XVIII w. jako las należący do Zemborzyc albo jako Las Wrotkowski⁴⁴ (dzisiaj w miejscu tego lasu znajduje się tzw.

⁴¹ *Ibidem*, s. 671–672.

⁴² *Ibidem*, s. 672.

⁴³ G. Jakimińska, *Majątek*, s. 44. Nazwa Baki występowała do XVIII w. Później pojawiła się forma „Baki vel Czuby”, którą ostatecznie zastąpiła nazwa „Czuby”. DL, t. 4, *Osady zaginione i o zmienionych nazwach historycznego województwa lubelskiego*, oprac. S. Wojciechowski, A. Sochacka, R. Szczygieł, Warszawa 1986, s. 46.

⁴⁴ Nazwy te można znaleźć na austriackich mapach Galicji Zachodniej z pierwszych lat XIX w. oraz na planie Lublina Maksymiliana Billewicza z połowy XIX w., będącym jednak kopią planu wykonanego w 1780 r. Archiwum Główne Akt Dawnych, Zbiory Kartograficzne 92–13: M. Billewicz, Mappa generalna całego miasta J.K. Mci Lublina z wszystkimi ulicami, przedmieściami, jurydykami [...] roku 1780 wydanego nakazana, odrys planu S.J.N. Łęckiego z 1780 r.

Stary Gaj). Sama nazwa nie ma większego znaczenia, ponieważ zarówno Zemborzyce, jak i Wrotków były wsiami królewskimi. To właśnie o tym lesie musiała być mowa w zeznaniach świadków, gdy wspominali oni o drzewach ściętych w gaju królewskim. Nie da się jednak całkowicie wykluczyć, że może w tym przypadku chodzić także o drugi z folwarków położonych w południowo-zachodniej części lubelskich rozłogów miejskich, którego właścicielem został Jakub Konopnica, czyli o folwark zwany Feliksowskim. Dotychczas najwcześniejsze wprowadzone do literatury naukowej zapisy źródłowe mówiące o tym, że Jakub dzierżył tę posiadłość, pochodzą z 1575 r.⁴⁵, a zeznania świadków dotyczą wszak wydarzeń wcześniejszych, które zapewne miały miejsce zimą 1571/1572 r. Dodatkowo folwark Feliksowski był położony nieco dalej na północ⁴⁶. Jak się wydaje, graniczył on z Konopnicą w okolicach jej północnych krańców, być może sięgał także do Sławina. Nie stykał się jednak z lasami królewskimi rozciągającymi się na południe od rozłogów miejskich Lublina i transport ściętego drewna na jego teren wiązałby się z koniecznością przewożenia go przez folwarki należące do innych osób, a przynajmniej w pobliżu tych folwarków. Tymczasem kwerendy w lubelskich księgach miejskich znajdujących się w Mińsku pozwoliły odnaleźć zapis świadczący o posiadaniu folwarku Feliksowskiego przez Jakuba Konopnicę już w grudniu 1570 r. Szczególnie istotne dla naszych rozważań jest to, że we wspomnianym zapisie wyraźnie jest także mowa o wycince drzew z gaju należącego do folwarku Feliksowskiego⁴⁷. Wydaje się jednak, że nie ma obecnie wielkiego znaczenia ostateczne rozstrzygnięcie, z którym z dwóch folwarków należy wiązać opisywane wydarzenia, a bardziej interesująca

⁴⁵ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 817, 822.

⁴⁶ Folwarki Jakuba Feliksa (mający 8,5 łanu) oraz Baczyński (1,5 łanu) zostały odnotowane w lustracji województwa lubelskiego w 1565 r., jednak nie ma w tym źródle jasnych przesłanek pozwalających przeprowadzić ich bardziej precyzyjną lokalizację: *Lustracja województwa lubelskiego 1565*, wyd. A. Wyczański, Wrocław-Warszawa 1959, s. 4. Niemal na pewno da się natomiast utożsamić wspomnianego tam Jakuba Feliksa z Jakubem Feliksem Giełczowskim, po którym Jakub Konopnica objął folwark według treści zapisów z lubelskich ksiąg miejskich: APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 817, 822. Zapewne właśnie z folwarkiem Feliksowskim, lub raczej jego częścią, należy utożsamić własność, którą Konopnicowie posiadali na Rurach do końca XVII w.: L. Zalewski, *op. cit.*, s. 18–19. Zob. też DL, t. 4, s. 124–125.

⁴⁷ Нацыянальны Гістарычны Архіў Беларусі, Мінск, фонд 1815, вопіс 1, справа 2 [Księga wójtowsko-ławnicza 1569–1571], k. 428v. Świadkowie widzieli, że z miejsca wycinki ślady prowadziły do domu Piotra Gawrysa. Dodatkowo zeznali, że na skraju gaju należącego do folwarku Feliksowskiego, u granic Konopnicy (*circa finem illius Gay a Graniciebus Konopniczensis*) znajdowało się mnóstwo pozbawionych gałęzi pni dębowych (*truncos querconos*).

jest sama korekta dotycząca czasu objęcia folwarku Feliksowskiego przez Jakuba Konopnicę. Oznacza ona bowiem konieczność przyjęcia, że już pod koniec lat sześćdziesiątych XVI w. posiadał on znacznie większy majątek, niż dotąd przyjmowano.

Zapewne w związku z przedstawionymi zeznaniami zapisano w księdze wójtowsko-ławniczej bezpośrednio po nich i jeszcze pod tą samą datą także świadectwa złożone w podobnej sprawie, która jednak miała miejsce wiele lat wcześniej. Być może miały one wzmocnić siłę oskarżeń postawionych Konopnicom, ale dla nas bardziej istotne są zawarte w nich szczegóły, które rzucają światło na pochodzenie rodziny. Dotyczyły one mianowicie sołtysa (lub włodarza, bo zapisanego w zeznaniu jako *villicus*) wsi Konopnica Marcina Tomczyka, określanego w nich jako ojciec rajcy lubelskiego Jakuba Konopnicy⁴⁸.

Jako pierwszy świadek wystąpił chłop z Konopnicy Jan Mazur. Opowiedział on, że w czasie, gdy sprawował urząd konopnickiego wójta sądowego (*officio advocatiali*) nieżyjący już w chwili składania zeznania Marcin Tomczyk, został skazany przez rajców lubelskich na karę więzienia za to, że wycinał gaj miejski i wywoził z niego drewno do swojego syna Jakuba Konopnicy do miasta. Rajcy dowiedzieli się o tym, należący do niego wóz z końmi oraz drewnem miejskim rozpoznali i zatrzymali w bramie miasta, a następnie ustawili koło ratusza. Marcin został skazany na więzienie, w którym przebywał kilka tygodni. Wreszcie pojawili się przyjaciele, którzy chcieli mu pomóc w tym nieszczęściu. Rajcy nakazali zapłacić za jego uwolnienie dziesięć grzywien, a Jan Mazur zdołał zmienić tę sumę na pięć grzywien. Na koniec zeznał jeszcze, że chodził w tamtym czasie do Macieja Kasprowicza w imieniu uwięzionego Marcina, który prosił go o pomoc, aby rajcy nie skazali go na śmierć⁴⁹.

Następnie Stanisław Miazek, Wawrzyniec Zegnany i Stanisław Kreza, ławnicy i chłopci z Konopnicy, złożyli zeznanie dotyczące nieżyjącego już Marcina Tomczyka, ich sąsiada, ojca Jakuba Konopnicy, powtarzające większość wiadomości, o których mówił Jan Mazur. Miał on być uwięziony przez rajców za wycinkę drzew w gaju miejskim i wykupiony z więzienia za dziesięć grzywien. Dodatkowo poinformowali, że Marcin pełnił urząd sołtysa (lub włodarza) konopnickiego (*officio villicationis*)⁵⁰.

⁴⁸ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 673.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*, s. 673–674. W literaturze traktowano nazwy „sołtys” i „wójt” jako określenia stosowane w źródłach zamiennie wobec tej samej godności, mianowicie wójta sądowego. M. Kołacz-Chmiel, *Elity chłopskie w Polsce w XV–XVI wieku (Rodziny Bąków-Tomczyków i Zegadłów w podlubelskiej wsi Konopnica)*, „Średniowiecze Polskie i Powszechnie” 2011, 3 (7), s. 198. Stosunkowo łatwo byłoby wyjaśnić pozorną sprzeczność wynikającą z faktu, że w interesujących nas zeznaniach zapisanych w lubelskich księgach wójtowsko-ławniczych

Nazajutrz, w dniu świętej Agnieszki (21 stycznia) 1575 r., Sebastian, syn Jakuba Konopnicy, w imieniu swoim oraz swego ojca zaprotestował przeciwko treści zeznań złożonych poprzedniego dnia, które określił jako złożone z lekceważeniem bojaźni Bożej i prawa. Stwierdził też, że sprawy, o których była mowa, miały miejsce dawno i mogły zostać zniekształcone w pamięci świadków⁵¹.

Należy oczywiście zadać pytanie o wiarygodność zeznań świadków, a także o to, czy Sebastian po części nie miał racji co do ich pamięci. Nie jest jasne, dlaczego dopiero po kilku latach sprawy dotyczące poważnego naruszenia miejskiej własności przez jednego z rajców zostały przedstawione przed sądem wójtowsko-ławniczym i dlaczego, zapewne usiłując wzmocnić wagę zarzutów, nawiązano do sprawy, która miała miejsce wiele lat wcześniej (blisko 30, o czym szerzej w dalszej części tekstu). Nie jest też chyba przypadkiem, że także na wcześniejszych kartach zapisano ciężkie przewinienia Konopniców. Można w tej sytuacji odnosić wrażenie, że być może wszystko to było odbiciem jakiegoś ostrego konfliktu, który mógł dzielić lubelski patrycjat w tym czasie⁵², i ktoś podjął próbę bezpardonowego ataku na cały ród, korzystając być może z fizycznej słabości jego głowy – Jakuba⁵³. Warto jednak zauważyć, że nie znajdujemy na dalszych kartach księgi żadnych śladów występowania Konopniców w sprawie o zniesławienie, a dodatkowo zwraca uwagę to, że Sebastian

---

sołtysem nazywany jest Marcin Tomczyk, natomiast Jan Mazur twierdził, że sprawa miała miejsce, gdy był on wójtem. Wystarczy uznać to drugie stwierdzenie za precyzyjne i przyjąć, że Marcina nazywano sołtysem, ponieważ pełnił tę funkcję w innym czasie. Inaczej należałoby spojrzeć na sprawę, gdyby stosowany wobec Marcina Tomczyka z zeznaniami świadków termin *villicus* tłumaczyć jako „włodarz”. Była to bowiem inna funkcja. Więcej na ten temat: G. Jawor, *Ludność chłopska i społeczności wiejskie w województwie lubelskim w późnym średniowieczu. Schyłek XIV – początek XVI wieku*, Lublin 1991, s. 64–65 (gdzie zauważono, że niektóre osoby występują w źródłach raz jako sołtys, raz jako włodarz); M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 194–195 z odesłaniem do literatury.

⁵¹ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 674.

⁵² Wiele wskazuje na to, że spór dzielił Jakuba Konopnicę z Maciejem Kasprowiczem, a być może nawet rodziny Konopniców i Kasprowiczów, bo w sporach pojawiają się także syn Jakuba Sebastian oraz syn Macieja Melchior: APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 666 i n. Przykład podobnego konfliktu, którego tłem były dochody, ale także zapewne walka o wpływy we władzach miasta, mającego miejsce w latach trzydziestych XVI w., opisał Ryszard Szczygieł. Chodziło o trwający kilka lat spór między rajcami Janem Domaratem i Janem Lubomelskim, w trakcie którego doszło nawet do publicznego zniesławiania oraz pobicia: R. Szczygieł, *Konflikty*, s. 26–28.

⁵³ Jak wiemy, Jakub Konopnica zmarł w 1576 r. Być może już wcześniej stan jego zdrowia nie pozwalał mu na pełną aktywność, co mogło być zachętą do działania ze strony jego przeciwników. Przed sądem w imieniu Jakuba stawał się wszak w tym czasie Sebastian Konopnica.

Konopnica nie podważał otwarcie informacji o tym, że ojcem Jakuba (zatem jego dziadkiem) był sołtys (lub włodarz) konopnicki Marcin Tomczyk. Z jednej strony zamykałoby to przynajmniej część sprawy (skoro byłby to obcy człowiek, to łączenie jego czynów z Konopnicami miałyby słabą moc przed sądem), z drugiej rzeczywiście podważałoby zaufanie do pamięci niemłodych zapewne świadków, którzy składali zeznania w tej sprawie. Widocznie jednak pochodzenie Jakuba Konopnicy nie było wówczas dla nikogo tajemnicą, a zarazem sprawą wstydliwą dla jego potomków.

Jest to spostrzeżenie kluczowe dla naszych rozważań, bowiem Marcin Tomczyk jest postacią już znaną historykom, na którą zwrócono pewną uwagę w badaniach. Znana jest także w dużym stopniu jego najbliższa rodzina. Wiadomo, że miał dwóch synów – starszego Jana i młodszego Stanisława oraz córkę Barbarę. Występował też brat Marcina Stanisław oraz potomstwo tego ostatniego (syn i córka). Ustalenia te zawdzięczamy Małgorzacie Kołacz-Chmiel, która opublikowała wartościowy tekst dotyczący warstwy bogatych chłopów żyjących w XV i XVI w. w Konopnicy, omawiając dokładnie pozycję społeczno-majątkową oraz działalność dwóch rodzin reprezentujących tę grupę społeczną⁵⁴. Autorka odnotowała istnienie licznych związków rodzinnych między mieszkańcami podlubelskiej wsi a społecznością samego Lublina (zjawisko to dotyczyło także najwyższych warstw lubelskiego mieszczaństwa) oraz zauważyła fakt, że chłopię konopniccy czasem na stałe osiedlali się w tym pobliskim mieście⁵⁵. Wszystko to dobrze wpisująłoby się w kontekst naszych rozważań i czyniło bardzo prawdopodobnym wniosek, że protoplasta Konopniców był trzecim, nieznanym dotąd synem Marcina Tomczyka. Zapewne po przybyciu do Lublina Jakub porzucił przydomek ojca i zaczął używać nowego, nawiązującego do nazwy wsi, z której elity się wywodził. Przydomek ten zapewne z czasem nabrał cech nazwiska dla

---

⁵⁴ M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 186–204. Być może to właśnie wymienione przez badaczkę osoby zostały odnotowane także w 1585 r. w lubelskich księgach wójtowsko-ławniczych: APL, KmL, ks. 15 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/15), s. 336. Wpisano tam sprawę sołtysa (*advocatus*) królewskiej wsi Konopnicy Jana Tomczyka przeciwko Stanisławowi Tomczykowi i jego żonie Reginie Niedbalszance o czwartą część znajdującego się w Konopnicy pola zwanego Niedbalińskie. Nie ma jednak całkowitej pewności, czy chodzi w tym przypadku o rodzonych braci, a także czy byli to synowie Marcina Tomczyka, a zatem (przyrodni?) bracia Jakuba Konopnicy, czy też może przedstawiciele następnego pokolenia rodziny noszący jedynie te same imiona. Brak tej pewności wynika przede wszystkim z dużej odległości czasowej między wzmiankami mówiącymi o Marcinie a informacją z 1585 r. Gdyby chodziło o synów Marcina, to w 1585 r. musieliby oni być zapewne w dość podeszłym wieku.

⁵⁵ M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 189.

samego Jakuba, jak też jego potomków. Opisana przez badaczkę rodzina Marcina okazywałaby się zatem także najbliższą rodziną Jakuba Konopnicy. Wcześniejsze pokolenia rodziny Tomczyków-Bąków umykają refleksji historyków, co jest efektem całkowitego braku źródeł. M. Kołacz-Chmiel oparła swoje badania przede wszystkim na zapisach zawartych w założonej w 1521 r. księdze wpisów spraw dotyczących Konopnicy⁵⁶. Wcześniej sprawy istotne dla mieszkańców tej wsi notowano w lubelskich księgach wójtowsko-ławniczych Lublina⁵⁷. Kwerenda w treści lubelskiej księgi z lat 1516–1531 nie przyniosła nowych informacji⁵⁸. Natomiast wcześniejsze szesnastowieczne księgi lubelskie uległy zniszczeniu w czasie pożaru Lublina w 1515 r.⁵⁹

W tej sytuacji należy stwierdzić, że najwcześniej uchwytnymi w źródłach przedstawicielami interesującej nas rodziny było dwóch braci – Stanisław Bąk i Marcin Tomczyk (jak się okazuje – ojciec Jakuba Konopnicy), którzy żyli w Konopnicy w pierwszej połowie XVI w. Od nich wywodziły się dwie rodziny bogatych chłopów konopnickich – Bąków i Tomczyków. M. Kołacz-Chmiel, na podstawie wzmianki z 1525 r. odnotowującej Stanisława Tomczyka, zapewne tożsamego ze Stanisławem występującym później jako Stanisław Bąk, postawiła dość prawdopodobną hipotezę, że obaj bracia mogli pierwotnie używać przydomka Tomczyk. W każdym razie obydwaj należeli do elity wsi i jest wątpliwym, by świeżo do niej przybyli⁶⁰. Być może siostrą Marcina i Stanisława była Katarzyna Grządzielowa, ale nie można mieć co do tego całkowitej pewności⁶¹.

⁵⁶ *Księga sądowa podlubelskiej wsi Konopnicy 1521–1555*, oprac. G. Jawor, M. Kołacz-Chmiel, Lublin 2009, s. 7; M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 188. Możemy jednak powiedzieć coś o dalszych losach tej rodziny. W 1583 r. została odnotowana Bąkowa z Konopnicy – wdowa po zmarłym Bąku, kmieciu z tej wsi APL, KmL, ks. 14 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/14), s. 1053. Kilka stron dalej w księdze znajdują się dokładniejsze dane na temat tych osób – wdowa miała na imię Agnieszka, była wdową po Janie Bąku i toczyła spór o dziedzictwo po swoim zmarłym bracie Sebastianie.

⁵⁷ R. Szczygieł, *Konflikty*, s. 119; *Księga sądowa*, s. 7.

⁵⁸ W poszukiwaniu wzmianek dotyczących mieszkańców Konopnicy przejrzałem zapisy obejmujące okres 1516–1521: APL, KmL, ks. 2 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/2), k. 1–102v. W księdze tej na karcie 62v znajduje się początek wpisu mówiący o ławnikach konopnickich. Niestety nieznana jest treść samego zapisu, bo jego większość znajdowała się na następnej karcie, której górna część uległa zniszczeniu.

⁵⁹ R. Szczygieł, *Konflikty*, s. 39.

⁶⁰ M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 191–192.

⁶¹ Problem z ustaleniem powiązań rodzinnych między Katarzyną a braćmi wynika z rozbieżności treści zapisów źródłowych. W zapisie z 16 V 1544 r. występuje ona jako ciotka (*avuncula*) Jana i Katarzyny, dzieci zmarłego Stanisława Bąka, przy czym zostali oni określani jako jej siostrzeniec i siostrzenica (*...nepotem et neptam suam ex sorore...*): *Księga sądowa*, nr 109, s. 88. Byłaby ona zatem siostrą żony Stanisława. Z kolei w sierpniu tego

Odległość czasowa między potwierdzonymi źródłowo datami śmierci Marcina Tomczyka (1547) i jego syna Jakuba Konopnicy (1576) niemal idealnie odpowiada okresowi 30 lat przyjmowanemu z reguły na jedno pokolenie. Także zmiana przydomka dokonana przez Jakuba zapewne po przeniesieniu się do Lublina wpisywałaby się w uwagi M. Kołacz-Chmiel na temat mało jeszcze ustabilizowanej jego formy⁶².

Wydaje się, że można się nawet doszukać pewnych podobieństw charakterologicznych między Marcinem Tomczykiem a Jakubem Konopnicą. Obydwaj jawią się jako osoby bardzo skutecznie pomnażające własny majątek, zapewne po części także dzięki sprawowaniu różnych urzędów. O Jakubie napisano to już wprost⁶³. Jak się okazuje, do wcześniej znanych przesłanek świadczących o tym, że w jego przypadku czasem odbywało się to na granicy prawa, albo nawet wbrew prawu⁶⁴, można obecnie dodać nowe. Marcin także wydaje się być człowiekiem potrafiącym konsekwentnie powiększać swój stan posiadania. M. Kołacz-Chmiel ustaliła, że już w latach 1532–1544 czterokrotnie nabywał kolejne kawałki ziemi, powiększając posiadany przez siebie areał pola o 1 $\frac{3}{4}$ łanu, a dodatkowo zdołał jeszcze dodać do swojego gospodarstwa ponad łan innej ziemi zarówno drogą kupna, jak i dzierżawy. Pytanie o źródło finansowania wszystkich tych transakcji badaczka pozostawiła otwartym⁶⁵. W świetle zeznań zapisanych w 1575 r. wydaje się, że mógł on, przynajmniej w części przypadków, pozyskiwać gotówkę, wykorzystując możliwości, jakie dawało mu pełnienie funkcji wójtowskiej, zarządzając pracą innych chłopów⁶⁶. Trudno natomiast powiedzieć, czy potrafił uniknąć pokusy czerpania zysków w sytuacjach, gdy zarobek wiązał się z łamaniem prawa.

Analizowane przez nas zapisy dotyczą oskarżeń o trzykrotną kradzież drewna z miejskiego gaju położonego na granicy Lublina i Konopnicy. O ile dwie sprawy, które świadkowie datowali w przybliżeniu na zimę 1571/1572 r., obciążały Jakuba Konopnicę i jego synów, o tyle we wcześniejszą wplątani byli Marcin Tomczyk i jego syn Jakub Konopnica (nie wiadomo, czy używał już wówczas tego nazwiska). Próbując umieścić ją

---

samego roku odnotowano Katarzynę jako jego siostrę (*soror olim Stanislai*): *Księga sądowa*, nr 111, s. 89. Wspomnianego Jana syna Stanisława Bąka należy zapewne utożsamiać z nieżyjącym już w 1583 r. Janem Bąkiem z Konopnicy, mężem wdowy Agnieszki występującej w zapisach z 1583 r. Zob. przypis 56.

⁶² M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 191–192.

⁶³ G. Jakimińska, *Majątek*, s. 46.

⁶⁴ Jakub Konopnica prawdopodobnie przywłaszczył sobie folwark Feliksowski. Stało się to zapewne najpóźniej w drugiej połowie lat sześćdziesiątych XVI w., a więc już w czasie, gdy zasiadał w radzie miejskiej Lublina. *Ibidem*, s. 44–45.

⁶⁵ M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 199–200 (zwłaszcza przypis 76 na s. 199).

⁶⁶ G. Jawor, *Ludność*, s. 64–65.

w czasie, możemy się oprzeć na dwóch przesłankach. Po pierwsze musiała ona mieć miejsce jeszcze za życia Marcina, który zmarł w 1547 r.⁶⁷, a zatem w najwcześniejszym okresie znanej nam działalności Jakuba Konopnicy. Po drugie w zeznaniach Jana Mazura znajduje się informacja, że skazanie przez rajców lubelskich Marcina Tomczyka na więzienie za wycinkę drewna z lasu miejskiego miało miejsce, gdy tenże Jan był wójtem konopnickim⁶⁸. W konopnickiej księdze sądowej znajdujemy informację, że Jan Mazur (Mazurek/Mazurczyk) został wybrany wójtem w 1543 r., a wzmianki świadczące o tym, że pełnił ten urząd, sięgają maja 1545 r.⁶⁹ Brak źródeł nie pozwala odpowiedzieć na pytanie, czy pełnił ten urząd także później.

Księga sądowa wsi Konopnica z lat 1521–1555 nie zawiera jakiegokolwiek śladu sprawy dotyczącej wycinki drzew z lasu miejskiego (ani wzmianki na temat uwięzienia Marcina Tomczyka). Także w treści zapisów zawartych w lubelskiej księdze miejskiej obejmujących sprawy z lat 1543–1544 oraz z początków (do 3 marca) 1545 r. nie znaleziono jakiegokolwiek informacji mającej związek z interesującą nas sprawą⁷⁰. Brakuje zapisów z okresu późniejszego aż do schyłku 1547 r.⁷¹, lecz jeżeli zauważymy, że Marcin Tomczyk zmarł, pełniąc funkcję ławnika, a jego miejsce zostało powierzone synowi zmarłego Janowi⁷², to trzeba uznać, że nie ciążyła w tym momencie ani na nim, ani na jego rodzinie zła sława. To z kolei prowadzi do wniosku, że jeśli fakt uwięzienia Marcina Tomczyka rzeczywiście miał miejsce, to nie mogło się to raczej stać w 1547 r., lecz zapewne jakiś czas wcześniej. W grę wchodziłyby zatem prawdopodobnie lata 1545–1546, które pozostaną dla nas okresem niemożliwym do zbadania. Ze względu na stosowane wówczas procedury sam wyrok (o ile zapadł) mógł zostać wpisany do osobnej księgi, zwanej księgą złoczyńców⁷³. Nie znamy jednak lubelskiej księgi złoczyńców zawierającej wpisy sprzed samego schyłku lat czterdziestych XVI w.

⁶⁷ *Księga sądowa*, nr 131, s. 99; M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 196.

⁶⁸ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 673.

⁶⁹ Wzmianka o wyborze Jana Mazurka datowana 5 VII 1543 r.: *Księga sądowa*, nr 96, s. 81. Jeszcze 13 V 1543 r. występował on jako wójt Jan Mazurczyk: *Księga sądowa*, nr 122, s. 95.

⁷⁰ APL, KmL, ks. 5 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/5), s. 259–835.

⁷¹ Zapisy w następnej księdze zaczynają się od 29 XII 1547 r. APL, KmL, ks. 6 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/6).

⁷² Zapis z księgi konopnickiej informuje o przeprowadzonym w 1547 r. wyborze na opóźnione po śmierci Marcina miejsce w ławie jego syna Jana. *Księga sądowa*, nr 131, s. 99; M. Kołacz-Chmiel, *op. cit.*, s. 196.

⁷³ M. Resztak, *Najstarsza zachowana lubelska księga miejska i jej pisarze (cz. I)*, „Studia Źródłoznawcze” 2013, 51, s. 9.

Pozostaje jeszcze możliwość, że interesująca nas sprawa miała miejsce wcześniej. Zwraca bowiem uwagę pewien okres w życiu Marcina Tomczyka, który można traktować jako swoisty kryzys jego znaczenia w lokalnej społeczności Konopnicy. Już 22 czerwca 1521 r., 28 września 1525 r. i 13 grudnia 1532 r. był on notowany jako ławnik konopnicki⁷⁴. Następnie 19 marca 1533 r. został wybrany wójtem⁷⁵, a później występował znowu jako ławnik (od 26 sierpnia 1534 r. do co najmniej 18 maja 1536 r.)⁷⁶. Tymczasem nie został wybrany do ławy ani 6 lipca 1536 r., ani 3 maja 1537 r., a jego miejsce zajął wtedy brat – Stanisław Bąk⁷⁷. Powrócił do ławy konopnickiej 9 stycznia 1539 r.⁷⁸ i zapewne zasiadał w niej aż do swej śmierci, co sugeruje zapiska z 1547 r.⁷⁹ Powstaje zatem niejasność, dlaczego przez pewien czas był odsunięty od pełnienia ważnych urzędów w swojej wsi, czego zdaje się nie zauważyła M. Kończ-Chmiel⁸⁰, choć oczywiście można szukać odpowiedzi na to pytanie choćby w stanie zdrowia Tomczyka (co tłumaczyłoby do pewnego stopnia pojawienie się wśród ławników jego brata).

Umieszczenie sprawy wycinki drzew w latach 1536–1538 wprowadza jednak kilka problemów, które utrudniają przyjęcie tej datacji za bardziej prawdopodobną od przypadającej na schyłek lat czterdziestych XVI w. Pierwszy z tych problemów dotyczy zeznania Jana Mazura, bo sołtysem w drugiej połowie lat trzydziestych był Mikołaj Zegadło, a nie sam świadek, który wszak wycinkę umieszczał w czasie sprawowania tej funkcji przez siebie⁸¹. Dodatkowo pojawiają się także wątpliwości odnośnie do potencjalnego wieku osób związanych ze sprawą⁸². Można także wysunąć

⁷⁴ *Księga sądowa*, nr 6, s. 24–25; nr 11, s. 28; nr 15, s. 30–31.

⁷⁵ *Ibidem*, nr 25, s. 36.

⁷⁶ *Ibidem*, nr 35, s. 43; nr 39, s. 45; nr 55, s. 56–57.

⁷⁷ *Ibidem*, nr 57, 61.

⁷⁸ *Ibidem*, nr 69, s. 66–67.

⁷⁹ *Ibidem*, nr 131, s. 99.

⁸⁰ M. Kończ-Chmiel, *op. cit.*, s. 196.

⁸¹ APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 673.

⁸² Jeżeli bowiem odbiorcą drewna w Lublinie miałyby być w tym czasie Jakub Konopnica, to musiałyby być znacznie starszy, niż zakładamy, i urodzić się zapewne nie później niż w połowie drugiej dekady XVI w. Z kolei datę urodzin Marcina Tomczyka należałoby wtedy przesunąć co najmniej na przełom lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych lub nawet w głąb lat osiemdziesiątych XV w. To znowu zmuszałoby nas do wniosku, że umierając w 1547 r., byłby jak na swoją epokę i środowisko człowiekiem zaawansowanym wiekowo, bo miałyby około 60 lat. Z ostatnio przeprowadzonych przez Piotra Rachwałę badań dotyczących ruchu naturalnego w Lubelskiem w epoce nowożytnej wynika, że w XVIII w. na tym obszarze tzw. średnie dalsze trwanie życia noworodka nie przekraczało średnio 30 lat. Oznacza to, że wyższy od tego wskaźnika o 20–30 lat tzw. wiek normalny, czyli

jeszcze inną hipotezę dotyczącą czasu pierwszej wycinki drzew z gaju miejskiego. Być może pisarz notujący zeznanie Jana Mazura źle zrozumiał jego słowa dotyczące czasu wydarzeń, a świadkowi nie chodziło o okres, gdy on sam pełnił urząd sołtysa, lecz gdy funkcję tę sprawował właśnie Marcin Tomczyk. Prowadziłoby to do wniosku, że wycinka drzew nastąpiła w 1533 lub 1534 r. i to jej skutkiem było usunięcie Tomczyka z ławy konopnickiej w lipcu 1536 r. Oznaczałoby to jednak, że sygnalizowane już wątpliwości dotyczące wieku uczestników wydarzeń i świadków składających zeznania nabrałyby jeszcze większej siły⁸³.

Nie znaczy to, że podjęta w celu weryfikacji wiadomości zapisanych w 1575 r. kwerenda w treści lubelskiej księgi miejskiej obejmującej lata 1543–1545 była całkowicie bezowocna. Okazało się bowiem, że można w niej natrafić na nieznanne dotąd inne wzmianki uzupełniające biografię Jakuba Konopnicy, występującego jeszcze wciąż w pierwszej połowie lat czterdziestych XVI w. jako kuśnierz. Już w 1543 r. wpisano tam informacje dotyczące rodziny jego żony Agnieszki, a mianowicie wiadomość o sporze, jaki toczyła ona z bratem Stanisławem Labajem z Bełżyc o znajdujące się w Opatowie nieruchomości (dom i część pola położonego na górze Liczniczka), odziedziczonych po zmarłym ojcu, który także nazywał się Stanisław Labaj z Bełżyc. Do prowadzenia tej sprawy Konopnicowie ustanowili swego pełnomocnika, rajcę opatowskiego Jana Sokołka⁸⁴. Z kolei w latach 1544 i 1545 Jakub Konopnica toczył spór z Wawrzyńcem Stano z Szydłowa o 90 florenów, do których także prawa miała jego żona Agnieszka po śmierci ojca Stanisława Labaja z Bełżyc. W zapisach dotyczących tej sprawy pojawia się jeszcze jeden brat Agnieszki – mieszczanin bełżycki Feliks Labaj⁸⁵.

Przytoczone wiadomości zmuszają nas do rewizji dotychczasowych ustaleń odnośnie do Agnieszki, żony Jakuba Konopnicy. Znajdujące się w literaturze wypowiedzi na jej temat sprowadzały się właściwie jedynie

---

wiek, w którym następuje najwięcej zgonów osób starszych, wynosił 50–60 lat. P. Rachwał, *Ruch naturalny ludności rzymskokatolickiej w Lubelskiem w świetle rejestracji metrykalnej z lat 1582–1900*, Lublin 2019, s. 348–349. Ponieważ trudno przypuszczać, by wskaźniki te dla XVI w. były korzystniejsze niż dla wieku XVIII, należałoby uznać, że wiek blisko 60 lat był już wtedy wiekiem zaawansowanym, a trzeba pamiętać, że Marcin Tomczyk aż do śmierci był człowiekiem aktywnym, skoro zasiadał w ławie konopnickiej. Przy takiej rekonstrukcji wydarzeń większego znaczenia nabierają także wątpliwości odnośnie do wieku świadków, którzy mieli odgrywać istotną rolę w trakcie opisywanych przez siebie wydarzeń.

⁸³ Założenie, że wycinka drzew nastąpiła jeszcze o około pięć lat wcześniej, każe przesunąć także o ten czas wszystkie daty urodzin osób związanych ze sprawą oraz podnieść wiek świadków, jeśli uznamy ich za wiarygodnych.

⁸⁴ APL, KmL, ks. 5 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/5), s. 299–300.

⁸⁵ *Ibidem*, s. 666–668, 778–780, 783–784.

do stwierdzenia, że znane jest tylko jej imię⁸⁶. Należy także chyba ostatecznie zrezygnować z domysłów, że Jakub mógł odziedziczyć po rodzicach lub teściach dom w Lublinie⁸⁷. Jednocześnie trzeba jednak stwierdzić, że jeżeli podjęte przez Konopniców w latach 1543–1545 zabiegi sądowe o nieruchomości w Opatowie i o gotówkę należące się Agnieszce w spadku po ojcu zakończyły się choćby tylko częściowym powodzeniem, to Jakub uzyskał spory majątek, jak na zwykłego rzemieślnika, który zapewne niewiele wcześniej pojawił się w Lublinie. Otwartym pozostaje pytanie, czy majątek ten był wystarczająco duży, aby pochodzący z Konopnicy kuśnierz mógł zostać w połowie następnej dekady uznany przez lubelskie pospólstwo jako osoba godna do reprezentowania tej warstwy (czego przejawem był wybór Jakuba Konopnicy do III ordynku) oraz niemal w tym samym czasie za spore sumy nabyć folwark Baki oraz kamienicę w Rynku⁸⁸. Kwestią, którą należy rozważyć, jest także pytanie o możliwość pobytu przed 1541 r. Jakuba w Beżycach, skąd pochodziła rodzina jego żony. Być może to właśnie w tym nieodległym od Konopnicy mieście, a nie w Lublinie, stawiał pierwsze kroki jako kuśnierz. W każdym razie wygląda na to, że lata czterdzieste XVI w., a zwłaszcza okres 1543–1547, mogły być przełomowe w życiu Jakuba Konopnicy. Być może jego pozycja materialna uległa w tym okresie istotnemu wzmocnieniu w efekcie uzyskania jakiegoś majątku po teściu, a niewykluczone, że także wzbogacił się na sprowadzaniu nielegalnie pozyskiwanego drewna z Konopnicy⁸⁹. Nie można także wykluczyć, że uzyskał jakiś spadek po ojcu. Wszystko to mogło pozwolić na zgromadzenie większych zasobów gotówkowych, które z kolei można było lokować w majątku nieruchomym, a skutkiem poprawy pozycji majątkowej był oczywiście także awans społeczny.

Jawi się on zatem jako człowiek, który wywodząc się z elity podlubelskiej wsi, budując konsekwentnie swoją pozycję majątkową i społeczną, zdołał przejść przez warstwę lubelskiego pospólstwa do ścisłej elity władzy Lublina. Awans ten okazał się trwały i jego potomkowie przez kilka dekad byli częścią tej miejskiej elity. Postulatem do dalszych badań jest

---

⁸⁶ G. Jakimińska, *Rodzina*, s. 139 (gdzie stwierdzono, że znane jest tylko imię żony Jakuba, natomiast nie da się ustalić jej powiązań rodzinnych); eadem, *Elita*, s. 188 (gdzie brak wiadomości o rodzinie Agnieszki); eadem, *Majątek*, s. 44 (gdzie informacja, że w księgach miejskich brak nazwiska Agnieszki oraz że trudno jest określić, z jakiej rodziny pochodziła).

⁸⁷ Eadem, *Majątek*, s. 45.

⁸⁸ *Ibidem*, s. 44.

⁸⁹ O tym, że drewno było cenne i miało zapewne wysoką cenę, może świadczyć skrupulatne kilkakrotne wymienianie drewnianych kłód w zapisach, w których Sebastian i jego ojciec Jakub Konopnicowie zgłaszali pretensje do dóbr ruchomych i nieruchomych po śmierci Gabriela Zaborowskiego, męża Katarzyny, córki Jakuba. APL, KmL, ks. 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), s. 822, 833, 839, 847–848.

kwestia na ile początki tego awansu, przypadające na lata czterdzieste XVI w., można łączyć z nabyciem majątku po rodzicach i teściach oraz czy zabiegi o jego pomnożenie, zarówno wtedy, jak też w latach późniejszych, zawsze były uczciwe i zgodne z prawem.

REFERENCES (BIBLIOGRAFIA)

Archival sources (Źródła archiwalne)

Archiwum Główne Akt Dawnych:

Zbiory Kartograficzne 92–13: Billewicz M., Mappa generalna całego miasta J.K. Mci Lublina z wszystkimi ulicami, przedmieściami, jurydykami [...] roku 1780 wydanej nakazana, odrys planu S.J.N. Łęckiego z 1780 r.

Archiwum Państwowe w Lublinie:

Akta miasta Lublina:

Księgi zapisów i kontrowersji (wyroków): 2 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/2), 5 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/5), 6 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/6), 12 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/12), 14 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/14), 15 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/15), 29 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.1.1/29).
Zapisy wieczyste: 126 (jednostka aktowa 35/22/0/2.1.3.1/126).

Natsyyanal'ny Histarychny Arkhiv Belarusi, Minsk [Нацыянальны Гістарычны Архіў Беларусі, Мінск]:

fond [фонд] 1815, vopis [вопіс] 1, sprava [справа] 2 [Księga wójtowsko-ławnicza 1569–1571].

Printed sources (Źródła drukowane)

Księga sądowa podlubelskiej wsi Konopnicy 1521–1555, oprac. G. Jawor, M. Kołacz-Chmiel, Lublin 2009.

Lauda miejskie lubelskie XVII w., zebrał i wydał J. Riabinin, Lublin 1934.

Lustracja województwa lubelskiego 1565, wyd. A. Wyczański, Wrocław–Warszawa 1959.

Materiały do historii miasta Lublina 1317–1792, oprac. J. Riabinin, Lublin 1938.

Materiały do monografii Lublina. Wilkierze XV–XVII w., wyd. L. Białkowski, Lublin 1928.

Zbiór Dokumentów Małopolskich, cz. 6: *Dokumenty króla Władysława Jagiełły z lat 1386–1417*, wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa, S. Kuraś, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1974.

Studies (Opracowania)

Buczkowa I., *Kamienica Konopniców w Lublinie (tzw. Sobieskich)*, „Studia i Materiały Lubelskie” 1963, 1 (2).

Chojęta M., *Badania nad lubelską elitą władzy w XV i pierwszej połowie XVI wieku oraz dalsze perspektywy ich prowadzenia*, „Res Historica” 2007, 25.

Chojęta M., *Związki rodzinne członków lubelskiej elity władzy w pierwszej połowie XVI wieku*, „Studia Historyczne” 2008, 51, 3–4 (203–204).

Dzieje Lubelszczyzny, t. 3, *Słownik historyczno-geograficzny województwa lubelskiego w średniowieczu*, oprac. S. Kuraś, Warszawa 1983.

Dzieje Lubelszczyzny, t. 4, *Osady zaginione i o zmienionych nazwach historycznego województwa lubelskiego*, oprac. S. Wojciechowski, A. Sochacka, R. Szczygieł, Warszawa 1986.

Froehlichowa Z., *Z dziejów organizacji władz miejskich m. Lublina do końca XVII wieku*, „Pamiętnik Lubelski” (1927–1930), 1.

- Gawarecki H., *Kultura artystyczna miasta w okresie renesansu*, w: *Dzieje Lublina. Próba syntezy*, t. 1, Lublin 1965.
- Hemperek P., *Oficjalat okręgowy w Lublinie XV–XVIII w. Studium z dziejów organizacji kompetencji sądownictwa kościelnego*, Lublin 1974.
- Jakimińska G., *Elita władzy lubelskiej gminy miejskiej w latach 1555–1651*, Lublin 2012.
- Jakimińska G., *Majątek rodziny Konopniców*, „*Studia i Materiały Lubelskie*” 2015, 18.
- Jakimińska G., *Rodzina Konopniców*, w: *Książki i historia. Księga jubileuszowa ofiarowana dr. Zdzisławowi Bieleniowi z okazji 50-lecia nieprzerwanej pracy w Bibliotece im. Hieronima Łopacińskiego w Lublinie*, Lublin 2008.
- Jakimińska G., *Złoty wiek Lublina*, w: *Lublin. 700 lat dziejów miasta*, red. G. Figiel, R. Szczygieł, W. Śładkowski, Lublin 2017.
- Jawor G., *Ludność chłopska i spoleczności wiejskie w województwie lubelskim w późnym średniowieczu. Schyłek XIV–początek XVI wieku*, Lublin 1991.
- Kołacz-Chmiel M., *Elity chłopskie w Polsce w XV–XVI wieku (Rodziny Bąków-Tomczyków i Zegadłów w podlubelskiej wsi Konopnica)*, „*Średniowiecze Polskie i Powszechne*” 2011, 3 (7).
- Mazurkiewicz J., *Jurydyki lubelskie*, Wrocław 1956.
- Rachwał P., *Ruch naturalny ludności rzymskokatolickiej w Lubelskiem w świetle rejestracji metrykalnej z lat 1582–1900*, Lublin 2019.
- Resztak M., *Najstarsza zachowana lubelska księga miejska i jej pisarze (cz. I)*, „*Studia Źródłoznawcze*” 2013, 51.
- Riabinin J., *Materiały do historii Lublina. Lublin w księgach wójtowsko-ławnicznych XVII–XVIII w.*, Lublin 1928.
- Riabinin J., *Rada miejska lubelska w XVII wieku*, Lublin 1931.
- Rola A., *Historia podlubelskiej wsi Konopnica do połowy XVI wieku*, „*Rocznik Lubelski*” 2013, 39.
- Rozwałka A., Niedźwiadek R., Stasiak M., *Lublin wczesnośredniowieczny. Studium rozwoju przestrzennego*, Warszawa 2006.
- Stankowa M., *Konopnica Aleksander (ok. 1598–1660)*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 13, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967–1968.
- Szczygieł R., *Konflikty społeczne w Lublinie w pierwszej połowie XVI wieku*, Warszawa 1977.
- Szczygieł R., *Lokacja miasta na prawie niemieckim i jego rozwój do końca XVI wieku*, w: Szczygieł R., Gmiterek H., Dymmel P., *Lublin. Dzieje miasta*, t. 1, *Od VI do końca XVIII wieku*, Lublin 2008.
- Szewczyk R., *Ludność Lublina w latach 1583–1650*, Lublin 1947.
- Tworek S., *Rozkwit miasta. Renesans*, w: *Dzieje Lublina. Próba syntezy*, t. 1, Lublin 1965.
- Wierzbiński L.A., *Konopnica Aleksander (ok. 1590–1660)*, w: *Słownik biograficzny miasta Lublina*, red. T. Radzik, A.A. Witusik, J. Ziółek, t. 3, Lublin 2009.
- Zalewski L., *Katedra i jezuici w Lublinie*, cz. 1, Lublin 1947.

NOTA O AUTORZE

Jacek Chachaj – dr hab., pracownik Katedry Historii i Historiografii Europy Środkowo-Wschodniej i Wschodniej Instytutu Historii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II. Swoje zainteresowania naukowe koncentruje wokół historii społeczno-religijnej i dziejów struktur terytorialno-administracyjnych Kościoła katolickiego obrządku łacińskiego w średniowieczu i epoce nowożytnej, zwłaszcza na obszarach diecezji krakowskiej oraz na Rusi Koronnej, a także na dziejach Lublina i obszarów historycznie z nim związanych. Jest autorem kilku monografii, m.in.: *Łacińskie szkolnictwo parafialne na Rusi*

Koronnej od XVI do XVIII wieku (Lublin 2003), *Początki kościołów lubelskich w świetle legend i przekazów historycznych* (Lublin 2010), *Blżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiakonat lubelski w XV i XVI wieku* (Lublin 2012), *O początkach lubelskiej wieży zamkowej* (Lublin 2020), jak też artykułów naukowych odnoszących się do wspomnianych tematów oraz prac popularnonaukowych, atlasów i podręczników szkolnych.

ABOUT THE AUTHOR

Jacek Chachaj – PhD with habilitation, an employee of the Department of History and Historiography of Central and Eastern Europe at the History Institute of the John Paul II Catholic University of Lublin. His research interests focus on social and religious history and the history of territorial and administrative structures of the Catholic Church of the Latin rite in the Middle Ages and modern times, especially in the areas of the diocese of Cracow and Crown Ruthenia as well as on the history of Lublin and areas historically connected with it. He is the author of several monographs, including *Łacińskie szkolnictwo parafialne na Rusi Koronnej od XVI do XVIII wieku* (Lublin 2003), *Początki kościołów lubelskich w świetle legend i przekazów historycznych* (Lublin 2010), *Blżej schizmatyków niż Krakowa... Archidiakonat lubelski w XV i XVI wieku* (Lublin 2012), *O początkach lubelskiej wieży zamkowej* (Lublin 2020), as well as scholarly articles related to the above-mentioned topics, scholarly works for the general public, atlases and school textbooks.